

הרמטכ"ל מינה

ועדה לבחינת מדיניות הריסת

הבתים בשטחים

31.12.04

נחקר אירוע בו נהרסו
בתים בעזה ללא אישור

מאת עמוס הראל

הרמטכ"ל, רביאלוף משה יעלון, מינה ועדה שתבחון את מדיניות הריסת הבתים של צה"ל בשטחים. במקביל, מתנהלת ברי"ק נפרדת של פרשה שאירעה בחאן יונס, שבה נהרסו כ-25 בתים, בלא שהתקבל האישור הנדרש מהדרגים המתאימים.

בראש הוועדה, שאמורה להגיש את מסקנותיה ליעלון בתקופה הקרובה, עומד האלוף אורי שני, ראש אגף התקשוב. האלוף שני סייך בגורות השונות – בגדה וברצועת עזה – ושוחח עם קצינים על הריסת הבתים. הכוונה לבחון את יעילות השימוש באמצעי זה בשני מישורים: כעונש, שמטרתו המוצהרת הרתעתית, כלפי משפחות מחבלים ובעיקר מתאבדים (שיטה הנהוגה בעיקר בגדה); וכן לצרכים טאקטיים: הרחקת הירי והמטענים מהתנחלויות ומוצבים.

מנתונים שמסר בעבר צה"ל, מאז החליטה הממשלה על חידוש הריסות הבתים בקיץ 2002 ועד הקיץ האחרון, צה"ל הרס כ-270 בתים מרביתם בגדה. תחילה הופיעו עלה הענישה רק כלפי מתאבדים, ואולם בשלבים שונים נהרסו גם בתים של מעורבים בפיגועי ירי.

בצה"ל יש מחלוקת באשר למשמעותו המוסרית ומידת יעילותו של אמצעי הריסת הבתים. האלוף (מיל') יצחק איתן, שהיה אלוף פיקוד מרכז בשנתיים הראשונות לאינתיפאדה, טען כי הריסת בתים לא מרתיעה – אלא מעוררת רגשי נקם. גם דו"ח פנימי מי בצה"ל לסיכום 1,000 ימי הלחימה הראשונים שהופץ בקיץ 2003, קובע שאין הוכחות שהריסת הבתים מרתיעה וכי מספר הפיגועים אף עלה בחודשים שלאחר יישום המדיניות החדשה. לעומת זאת, קצינים בכירים בפיקוד מרכז טוענים שהריסת הבתים "מרתיעה במידה מוגבלת". זאת, לדבריהם, בתנאי

שהיא מכוונת נגד משפחות של מתאבדים. הם מציינים כמה מקרים שבהם הסגירו קרובי משפחה צעירים שהביעו נכונות להתאבד. המסגירים נימקו זאת בחששם מהרס בתים.

ברצועה מופעל הרס הבתים כשיטה יותר נרחבת, המתמקרת במאבק במנהרות (מתוך הנחה שהריסת בתים מקשה על מקומות מסתור) ובהרס בתים המשמשים מחסה לצלפים ולחוליות מרגמות, סביב פרודורי התנועה ומול ההתנחלויות. לפי נתוני האו"ם, צה"ל הרס בסביבת רפיח יותר מ-1,500 בתים עד יוני 2004.

לקראת ההתנתקות, צה"ל גיבש תוכנית להרס מאות בתים נוספים, במטרה להרחיב את ציר "פילדלפי", שבו מתכננת ישראל להחזיק גם לאחר הנסיגה. הצבא מעוניין בהרחבת הציר ובחפירת תעלה, שאמורה למנוע חפירת מנהרות. התוכנית לא קיבלה אישור עד היום, גם משום שלא ברור אם תעמוד במבחן בג"ץ.

מטרה משנית של ועדת שני תהיה להסדיר נהלים יותר ברורים בכל הנוגע להרס בתים, ולבחון אם שיטת האישורים עומדת במבחן חנים המשפטיים; זאת לאחר כמה מקרים שבהם נהרסו בתים במהלך פעולות צה"ל, בלא שניתנו כל האישורים המתאימים. הרבר אירע במבצע "קשת בענן" ברפיח. תקלה חמורה נוספת אירעה לפני כמה חודשים במבצע "חצר המלך" בחאן יונס. הכוחות הרסו כ-25 בתים, שלדברי הצבא היו בנויים למחצה (כלא גגות). ברי"ק עבר, התברר שהחלטה התקבלה באוגדת עזה מבלי שפיקוד דרום עורכן או אישר. בעקבות המקרה התנהל תחקיר בפיקוד דרום, שבו נמתחה ביקורת על הליכי האישור ועל מידת הפיקוח למבצע; ואולם, בתחקיר נאמר שגם אם היתה פנייה מסודרת – סביר שהפיקוד היה מאשר את הריסת רוב הבתים. ממצאי התחקיר יוצגו בקרוב לרמטכ"ל. מקורות צבאיים העריכו שייתכנו צעדים משמעותיים נגד המעורבים בפרשה.